
Eğitimde ölçme ve değerlendirme (sınama) öğretim üyeleri tarafından bilinmesi gereken temel ilkeleri

H. İbrahim Durak

GİRİŞ

Ölçme ve değerlendirme (sınama), eğitim sürecinin vazgeçilemez bir unsurudur. Sağlıklı bir sınav sistemi; eğitimi geliştirip yönlendirir, eğitim biçiminin ve eğitilenin yeterliliğini sorgular, eğitim motivasyonunu artırır.

Performansın, adil ve sistematik olarak sınanması özen isteyen, güç bir iştir. Elde edilen sonuçlar, öğrencilerin eğitim sürecinde ulaştıkları düzey ve eğitimin başarılı ya da başarısız olduğu alanlarla ilgili bilgi niteliğindedir, eğitmen ve öğrencilere, bu sürecin ve gelinen noktanın değerlendirilmesi (geribildirim) olanağını verir.

Bu yazıda eğitimde ölçme ve değerlendirme (sınama) kavramları, ilkeleri, teknikleri ve uygulama yöntemleri ile öğretim üyelerinin uymaları gereken standartlar “10 temel ilke” olarak tartışılmaktadır.

1.SINAMANIN DOĞASINDA MESLEKSEL BİR DEĞER BİÇME SÜRECİ YATAR.

Birinci ilke; sınavın kaynağı olan mesleki değer biçiminin tamamen anlaşılması, bütün açımlarının aslına uygun olarak kullanılması gerekliliğidir. Çoktan seçmeli sorular, yapılandırılmış klinik sınavlar, bilgisayarlı simülasyonlar, öğrenci performansının ölçülmesinde “nesnel” uygulamalar gibi görünse de uygulayıcının mesleki değerleri ve yargılarına birebir bağlıdır. Bu bağımlılık soruların hazırlanmasından başlayarak, yanıtların puanlanmasında, sözlü sınavlardaki iletişim biçiminde, kısacası tüm ölçme ve değerlendirme sürecinde kendisini gösterir. Bu ilkenin anlaşılması ve akılda tutulması, öğretim üyelerine kendi bilgi, beceri ve değer yargılarının öğrencilerini ölçerken ne denli önemli olduğunu ve ölçme sonuçlarının nasıl yorumlanması gerektiği konusunda geniş bir açı sağlar.

Bir diğer anlatımla öğrencinin ölçülen performansı öğretim üyesinin mesleki performans aynasından yansıyan bir görüntüdür ve aynaya bağlıdır.

2.SINAMA; ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME DİSİPLİNLERİNİN BİRBİRİNDEN FARKLI FAKAT İLİŞKİLİ İLKELERİNİ TEMEL ALIR.

Ölçme (herhangi bir değişkenin gözlem sonuçlarının tanım ya da sembollerle ifadesi) ve değerlendirme (ölçüm sonucu elde edilen tanım ya da sembolleri yorumlamak, ölçütlerle karşılaştırarak ölçülenler hakkında değer yargısına ulaşmak) kavramları arasındaki farkın bilinmesi önemlidir. Öğretim üyeleri ortalama, ortanca, standart hata, kaba skor, ağırlıklandırılmış skor, derecelendirme, yüzdeler gibi temel tanımlayıcı istatistik becerilerine sahip olmalıdırlar. Kavramsal olarak bu tekniklerin bilinmesi öğrenci performanslarının derecelendirilmesi, zayıf ve güçlü yanlarının saptanması, sınavın geçerlilik ve güvenilirliğin kanıtlanması ve öğrenci için karar verilmesinde gereklidir.

Schafer bu kavram ve tekniklerin öğretim üyelerinin kullanacakları “temel bir eğitim terminolojisi” kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini belirtir. Çünkü bu kavramlar ölçümlerden elde edilen verilerin uygun yorumlanmasında ve kullanılmasında ortak bir iletişim dili yaratacaktır. Özellikle “yapılandırılmış sınama“, “geniş ölçekli sınama” stratejileri yaygınlaştıkça bu becerilerin değeri daha iyi anlaşılmaktadır.

3.SINAMA, PEK ÇOK SORUN VE GERİLİMDEN ETKİLENİR.

Sınama sürecinde; sınav stresi, yarışma ortamı, kullanılan yöntem gibi özellikler öğrencilerin yanı sıra öğretim üyeleri içinde ortaya çıkan gerilim ve sorun noktalarıdır. En sıra dışı bir örnek olarak; bugün batıda öğretim üyeleri tarafından en gelişkin olduğuna inanılan ve yaygın olarak kullanılmak istenen yöntemler; önceden yapılandırılmış araçlarla yapılan kapsamlı sınamalardır. Bir sınavın sadece yapılandırılmış olması bile, ileride gerçek dünyanın karmaşık doğasının içinden çıkıp gelecek sorunlarla baş etmeye çalışacak tıp öğrencisinin mesleki performansını ölçmek ve değerlendirmek için en hafifinden yapmacık ve eksik kalabilir.

İyi bir eğitim öğrencide; eğitim bilimleri disiplinin öğrenme, gelişim ve güdülenme alanlarında kabul görmüş teorileri doğrultusunda sınama boyutu da içinde olmak üzere istenen davranış değişikliğini oluşturabilmesi ile karakterizedir.

Bugün içinde olduğumuz tıp eğitimi ortamında uygulanan sınavlarda öğrencilerin ciddi biçimde etkilendikleri ve aynı zamanda duyarlı öğretim üyelerinin farkına vardıkları bazı sorun ve gerilim noktaları;

- Öğrenmek yerine denetlenmek ya da öğretmek yerine denetlemek,
- Öğrenci yararına ne kadar öğrendiği konusunda tanısız fikir veren ve sık tekrarlanan sınavlar (formative-diagnostic) yerine kurs sonu, ders sonu sınavları (summative-certfying)
- Kesin bir geçme ölçütü (criterion referenced-absolute criterion) yerine göreceli ölçütlerle (norm referenced-relative criterion) öğrenci hakkında karar vermek,
- Kapsam yerine hızı sınamak,
- Öğretilenlere özgün yöntem yerine sorgulamadan hocadan görülenlerle öğrencileri sınamak,
- Yapılandırmak yerine rast gele adaletsiz sınav / sözlü yapmak,
- Elde edilen ölçüm sonuçlarına göre hakkaniyetle karar vermek yerine iç ve dış faktörlerden etkilenecek durumu idare etmek olarak sıralanabilir.

Öğrenciyi sınavan öğretim üyesi sınama sürecinde tüm bu gerilimlerin ve sorunların farkında olarak hazırlık yapıp vermesi gereken kararları oluşturursa iyi bir sınama gerçekleştirebilir. Bu farkındalıkla sorunlara yaklaşıp düzenlemeler yapıldı ise sınav sürecinin diğer engellenemez gerilimleri hafifletilebilir.

4.SINAMA ÖĞRENCİNİN ÖĞRENMEYE GÜDÜLENMESİNİ VE ÖĞRENMESİNİ ETKİLER.

“Öğrenciyi değerlendirmekte kullanılan ölçme aracı, öğrencinin öğrenme etkinliklerini ve dolayısıyla ondan istenen davranış değişikliğine ulaşmasını belirler.” Thorndike’ ın etki kanunu olarak kabul gören bu saptamadan yola çıkarsak, özellikle sınama yönteminin öğrencinin öğrenme biçimi ve etkinliğini nasıl etkilediğini kavrayabiliriz. Eğer öğretim üyesi klinik dönemde beceri hedefleri ağırlıklı bir stajın sınamasında çoktan seçmeli soruları tercih ederse bu, öğrencinin beceri değil bilgi üzerine odaklaşmasına yol açacaktır. Ya da sözlülerini klasik bilgi sormak şeklinde düzenlerse de aynı istenmeyen durum ortaya çıkacaktır.

Bir öğrenme süreci sırasında uygun, adaletli ve öğrenme konuları ile ilgili sınavların varlığını bilen öğrencilerin yer aldığı eğitim atmosferleri ile içerikle bağlantısız, bir gün sonra unutulacak ezber bilgilerin sorulduğu sınavları olan dersler ve kursların gerçekleştiği eğitim atmosferleri karşılaştırılmayacak düzeyde farklıdır.

Wiggins 1998’de eğitimcilerin sınama süreçlerinde kullanmaları gerekenleri açıklayabilmek için “eğitsel sınama” terimini kullanmıştır. Buradaki vurgu sınamanın eğitim etkinliğini yönlendiren ana bileşenlerden biri olmasında yatar. Uygun sınama, zamanında geribildirim, öğrenmeyi yönlendirir ve geliştirir.

5.İYİ BİR SINAMA EĞİTİM SÜRECİNİ YÖNLENDİRİR.

Sınama tıpkı öğrencinin güdülenmesini etkilediği gibi sınıf düzenini de etkiler. Özellikle tanısıl sınamaların (gelişim testleri, quizler) kullanımı halinde öğretim üyesi öğrencilerinin düzeyi ve gereksinimleri konusunda eğitim etkinliğinin süresi içerisinde bilgi sahibi olma ve gerekli değişimleri yapma şansına sahip olabilir.

6.İYİ BİR SINAMA GEÇERLİ OLMALIDIR.

Geçerlilik tamamen anlaşılması gereken bir kavramdır. Geçerlilikle güvenilirlik, seçicilik, özgünlük, hakkaniyet gibi teknik terimler yakından bağlantılıdır. Sınamada kullanılan ölçme aracının uygunluğu ve sonuçların değerlendirilme sürecinden toplanan verilerle geçerlilik saptanabilir. Son dönemde geçerliliğin bir alt kategorisi olarak “sınamada standartlar” tartışılmaya başlanmıştır. Standartlar yaklaşımı ile hedeflenen geçerliliğin sağlanmasıdır.

7.İYİ BİR SINAMA ADİL VE ETİK OLMALIDIR.

“Sınamada standartlar” yaklaşımı ile gelen en önemli yön “adil sınama” başlığı altında toplananlardır.

Bu başlık altında;

- Tarafsızlık (sınav sırasında öğretim üyesinin saldırganlığın ve adil olmayan cezalandırmanın önlenmesi)
- Eşit muamele
- Hakkaniyetle puanlama
- Öğrenme fırsatı yaratılması konularında standartlar yer almaktadır.

8.İYİ BİR SINAMADA BİRDEN ÇOK YÖNTEM KULLANILIR.

Öğrencinin performansı konusunda tamamlanmış bir resim oluşturabilmek, mesleki hayatında hangi durumlara nasıl tepki vereceğini ortaya çıkarabilmek için, farklı sınama

yöntemleri bir bütünün parçaları olarak kullanılmalıdır. Bu yüzden öğretim üyeleri kullanım alanları ve sınırlılıkları da dahil olmak üzere sınav yöntemleri hakkında kapsamlı bilgi edinmeli ve kullanmalıdırlar.

9. İYİ BİR SINAMA AMACA UYGUN VE UYGULANABİLİR OLMALIDIR.

Hepimizin bildiği gibi eğitim ve öğretime aktardığımız kaynaklar sınırlıdır. Bu sınırlı kaynakların eğitim amaçlarına en uygun nitelik ve nicelikte, öğretim üyesine aşırı iş yükü getirilmeden, akılcı bir şekilde kullanılması ile uygulanabilir ve sürdürülebilir bir sınav sistemi kullanılmalıdır. Bu kapsamda öğretim üyelerinin konuya gösterdikleri duyarlılık ve sınav yetenekleri var olan kaynaklar kadar önemlidir.

10. İYİ BİR SINAMADA TEKNOLOJİ DOĞRU KULLANILIR.

Teknolojideki hızlı gelişime paralel olarak öğretim üyeleri de teknoloji kullanmakta daha yetkin hale geldiler. Günümüzde özellikle bilgisayar destekli sınavlar hazırlama, dijital soru bankaları kullanma, simülörlerle beceri ölçme olanaklarımız var. Bununla birlikte teknolojinin eğitim etkinliğinin özelliğine göre doğru seçimi temel şarttır. Örneğin bir tıp öğrencisinin akciğer seslerini ayırt edebilme becerisini sınamak için bilgisayar belki doğru bir araçken akciğer oskültasyonu yapma becerisini sınamada değeri yoktur. Ya da ticari firmaların hazırladığı geçerliliği olmayan dijital soru bankalarını kullanmak da doğru bir seçim değildir.

Kaynaklar:

- 1) American Psychological Association Joint Committee on Testing Practices "Code of fair testing practices in education" Washington DC., (1988). <http://ericae.net/code.htm>
- 2) National Council on Measurement in Education, "Code of professional responsibilities in educational measurement" Washington, DC., (1995) <http://www.unl.edu/buros/article2.html>
- 3) Ebel, R. L., "Measurement and the teacher". Educational Leadership, (1962). 20, 20-24.
- 4) Farr, R., & Griffin, M., "Measurement gaps in teacher education". Journal of Research and Development in Education, . (1973). 7(1), 19-28.
- 5) Gullickson, A. R., "Student evaluation techniques and their relationship to grade and curriculum". Journal of Educational Research, (1985). 79(2), 96-100.
- 6) Gullickson, A. R., "Teacher education and teacher-perceived needs in educational measurement and evaluation". Journal of Educational Measurement, (1996). 23(4), 347-354.
- 7) Impara, J. C., & Plake, B. S., "Professional development in student assessment for educational administrators". Educational Measurement: Issues and Practice, (1996)15(2), 14-19.
- 8) McMillan, J. H., "Fundamental Assessment Principles for Teachers and School Administrators" Practical Assessment, Research & Evaluation, (2000). 7(8). <http://ericae.net/pare/getvn.asp?v=7&n=8>
- 9) Schafer, W. D., "Essential assessment skills in professional education of teachers" Educational Measurement: Issues and Practice, (1991). 10, (1), 3-6.
- 10) Shepard, L. A. "The role of assessment in a learning culture". ., (2000) <http://www.aera.net/meeting/am2000/wrap/praddr01.htm>
- 11) American Educational Research Association, American Psychological Association, National Council on Measurement in Education., "Standards for educational and psychological testing" Washington, DC. (1999). <http://www.unl.edu/buros/article3.html>
- 12) Thorndike; E.L., "Pre-1930 Laws or Thorndikes First Theories of Learning" <http://www.gmu.edu/depts/psychology/homepage/thorndike.html>